

Kültürel Özellikler Açısından Kahramanmaraş İlçelerinin Karşılaştırılması

Comparison of the Counties of Kahramanmaraş Province in Terms of Cultural Peculiarities

Ersin Kaya Sandal¹, Nadire Karademir^{2*}

¹ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Kahramanmaraş

² Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Kahramanmaraş

Öz: Bu araştırmada Kahramanmaraş İlinde yer alan 10 ilçeye ait kültürel özelliklere dayalı sosyo-kültürel ve ekonomik değişkenler yardımıyla, birbirine benzer olan ilçe gruplarının belirlenmesine çalışılmıştır. Bu amaca ulaşmak için "Hiyerarşik Kümeleme (Kluster) Analizi" adı verilen istatistik yöntemi kullanılmıştır. Küme sayılarının belirlenmesi için Kahramanmaraş İline bağlı 10 ilçe hiyerarşik küme analizi yöntemiyle test edilmiştir. Tek bağlantı metodunun kullanıldığı analiz sonuçları, dendrogram, aglomeratif çizelge ve yakınlık matrisi ile de desteklenmiştir. Kahramanmaraş'ın Adana ve Osmaniye illerine komşu ilçelerinin kültürel açıdan birbirlerine daha çok benzerlik gösterdiği fakat kuzey ve doğudaki ilçelerin birbirlerine ve güney ilçelere göre farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültürel Özellikler, Hiyerarşik Kümeleme Analizi, Coğrafya, Kahramanmaraş

Abstract: In this study, socio-cultural and economic variables based on cultural peculiarities were performed to determine more similar districts to each other from 10 districts of Kahramanmaraş Province. To achieve this goal the statistical technique was used that name is "Hierarchical Cluster Analysis". To determine the number of clusters, 10 districts of Kahramanmaraş Province were tested by hierarchical cluster analysis. The analysis results of the single linkage method were supported with dendrogram, agglomerative schedule and proximity matrix. It is determined that counties of Kahramanmaraş Province which are on the border to Adana and Osmaniye provinces are showed similarities to each other in cultural perspective but northern and eastern counties are depicted differences to each other and southern counties.

Key Words: Culture, Cultural peculiarities, Hierarchical cluster analysis, Geography, Kahramanmaraş

* İletişim yazarı: N. Karademir, e-posta: nadire46@hotmail.com

Makale Geliş Tarihi: 20.04.2015

Makale Basıma Uygun Tarihi:24.02.2016

1. Giriş

Kültür, belirli bir toplumun üyeleri tarafından paylaşılan ve birbirine aktarılan maddi oluşumların yanında bilgi, tavır ve davranış kalıplarının hepsinin toplamıdır. İnsanların davranışları manevi kültüre göre şekillenirken, hareket yeteneklerinin sınırını maddi kültür belirler. Kültürün oluşumunda doğal ve beşeri faktörlerin etkisi bulunur. Ancak bu faktörlerin etkisi insan ve toplumlar bazında farklılık gösterir. Çünkü yaşanılan coğrafi mekan, dil, din, tarih, siyasi, toplumsal, ekonomik ve teknolojik süreç, birey ve toplumların kültürlerinin oluşum ve değişimini etkileyen önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Belirgin kültürel özellikler ise milli kültürel özellikler veya gelenek-görenek, örf-adet olarak adlandırılmaktadır. Birçok araştırmacı kültürü değişik boyutlarıyla tanımlamaktadır.

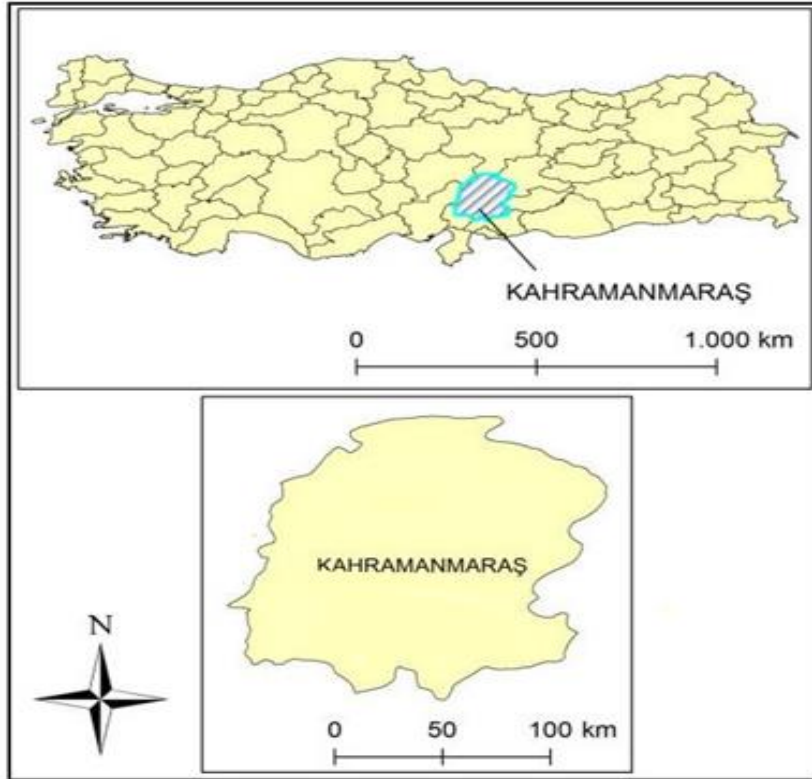
Kültür toplumun kendine mahsus yaşayış ve davranış tarzı, sanatı, ahlakı, inançları örf ve adetleri, kendi tarihi içinde meydana getirdiği veya ürettiği yaşayarak sahip olduğu ve günün şartları ile uyumlu değerler, inançlar, tutum davranış ve alışkanlıkların bütünüdür (Kafesoğlu, 1988:16; Topçu,1961:196 ; Tanrikulu, 2014:83; Glazer, 2005:607; Kayaalp , 2002:121; Parekh ,2002). Belirli bir zamanda belirli bir yerde yaşayan belirli bir grup insanın düşüncelerini, davranışlarını, bakış açılarını diğer bir ifade ile hayat tarzlarının oluşumunu etkileyen ayırıcı bir faktördür (Sucu ,2011:132; Kartarı, 2001:13-15; Zimolzak ve Stansfield ,1983) Ayrıca kültür çok sayıda unsurdan meydana gelen tasvir edilemeyen, kuşaktan kuşağa aktarılan ve toplumda yaşayan insanların bütün öğrendiklerini ve paylaştıklarını kapsayan bir kavramdır (Meriç ,1986:9; Yalçın ve Yoğun Erçen ,2004). Hayatı yaşamaya değer kılan (Tomlin, 1959), insanlar tarafından paylaşılan ve gelecek nesillere aktarılan inançlar, hisler, bilgiler, tutum ve davranışlar, heyecanlar ve semboller bütünüdür (Ertentuğ ,1981; Göngör ,1986 ; Sutton ve Anderson ,2010:5; Carey, S.M. ve Cosgrove, 2006:264). Diğer taraftan coğrafyacı Harris (1971) kültürü bir nüfus ya da toplumun öğrenilmiş düşünce ve davranış özellikleri olarak tanımlarken; Tümertekin ve Özgüç (2014: 95) ise Larimore'den aktardığı üzere kültürü bir grubun üyelerinin öğrenip yaşadıkları ve gelecek nesillere yansıttıkları bir yaşam tarzı olarak ifade etmektedir.

Göçebe olsun, yerleşik olsun bütün toplumların kendine mahsus bir takım alışkanlıkları ve tutumları mutlak olarak mevcut olmaktadır. Bu alışkanlık ve tutumlarıdır ki, insanların diğer toplum bireylerinden kolaylıkla ayırt edilmesini sağlamaktadır (Nirun ve Özönder, 1990:255). Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere kültür alışkanlıkları, davranışları, yaşam tarzını etkileyen öğrenilen, paylaşılan ve gelecek nesillere aktarılan değerler bütünüdür. Diğer yandan kültür sürekli bir değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Her nesil miras olarak devraldığı kültürü yaşar, değişime uğratar ve ona yeni öğeler ekler.

Birey veya toplumun düşünce ve davranış özellikleri ile hayat tarzı belirli bir mekân üzerinde oluşup şekillendiği için kültür kavramı coğrafya ile de oldukça ilgilidir. Mekân ile insan arasındaki bu ilişki zaman içerisinde kültür coğrafyasının doğmasına yol açmıştır (Sandal, 2007:474). İnsanların düşünce, davranış ve hayat tarzlarının oluşmasında bulunulan mekânın coğrafi konumunun yanında dil, din, tarih, ekonomik ve sosyal özelliklerin de büyük etkisi vardır. Bu durumda toplumun maddi kültür öğelerinin oluşumunda; düşünce ve davranış özellikleri veya hayat tarzının şekillenmesinde bulunulan coğrafi mekânın etkisi yadsınamaz. Çünkü bir kültürün oluşumunda bulunulan lokasyonun topografya, iklim, akarsu, göl, deniz, bitki örtüsü gibi doğal coğrafi faktörleri ile ulaşım ağı ve diğer kültürlere komşuluk durumu sosyal, iktisadi, hukuki, dini vb. kültürel davranışların oluşum ve şekillenmesine etki etmektedir. Çevresel şartlar yüzyıllardır insanlar üzerinde beslenme kalıplarından giyimlerine, günlük davranış biçimlerine kadar belirleyici bir etkiye sahiptir (Başbüyük ve Akpınar, 2010).

Coğrafi çevre, insan ve toplum kültürün temel dayanaklarıdır. Bu durum farklı coğrafi çevrelerde yaşayan ve ayrı karakterlere sahip insan gruplarına özgü, birbirlerinden farklı kültürlerin doğmasına neden olmuştur (Kafesoğlu,1988:202). Bir ülkenin farklı coğrafi bölgelerinde bir kültür içerisinde bazı genel kültürel normlara uyum göstermekle birlikte kendilerine özgü davranış kalıpları geliştiren farklı kültürler ortaya çıkabilir. Bu farklılık kültür içindeki norm ve değerlerden kaynaklanmaktadır. Bu durum kendine özgü yaşam biçimi, değerleri, normları, tutum ve davranışları şeklinde çevreye yansır. Belirtilen faktörler temelinde insan ile mekân arasındaki ilişki ise kültür coğrafyasının doğmasına yol açmıştır.

Kültür kendi kendine gelişmemiş, bazı büyük hareketler ile yeni kurulan münasebetler sonucunda doğmuştur (Ögel, 1991:352). Kültür kendisini oluşturan ve şekillendiren faktörlerin dinamik(devingen) olmasından dolayı durağan bir olgu değildir. Ayrıca günümüz kültürleri ve insanları az veya çok birbirleriyle etkileşim halindedirler. Bu bakımdan kültürler sürekli bir değişim veya gelişim süreci yaşamaktadır. Bir kültürün sahip olmuş olduğu değerler çevredeki kültürleri etkiler veya bu kültürlerden etkilenir. Etkilenme ve değişim sürecinde kırsal kesim insanları halk kültürünün temsilcileri olarak dünya çapındaki değişimlerden şehirde yaşayan ve tamamen şehirleşmiş toplumlara göre kültürel açıdan daha az etkilenirlerken, popüler kültürün temsilcileri olan şehir toplumlari ise daha çok etkilenmektedirler. Ayrıca bir yandan kırsal kesimden şehirlere yapılan göçler diğer yandan dünyadaki gelişmelerin etkisi şehirlerde kültürel farklılık veya çeşitliliğin kırsal kesime göre daha yoğun yaşanmasına neden olmaktadır. Bunun yanında kültürel özellikler de kültürel farklılık ve benzerliğin oluşmasında etkili olmaktadır. Bu araştırmaya konu olan Kahramanmaraş'ta da şehir ile kır ve ilçelerde yaşayan halk arasında kültürel özelliklere dayalı farklılıklar olduğu genel bir kabul olarak görülmektedir. Tarihsel olarak Kahramanmaraş ilinin bulunduğu alan değişik zaman dilimlerinde farklı devletlerin ve beyliklerin yönetiminde kalmıştır. Tarih öncesi devirlerde Maraş bölgesini iki kısma ayırmak mümkündür. Bunlardan biri Maraş merkez, Pazarcık ve Türkoğlu'nun bulunduğu güney bölgesi, diğeri ise Elbistan, Afşin ve Göksun ilçelerinin bulunduğu kuzey bölgesidir. Her iki bölgede tarih öncesi devirlere ait yerleşim bölgeleri kendine has özellikler taşımaktadır. Bölgenin güneyinde daha çok Mezopotamya, Suriye ve Çukurova bölgesinde ortaya çıkan kültürler etkili olurken kuzey bölgesinde ise Hitit kültürünün etkili olduğu iddia edilmektedir (Gökhan, 2011: 40). Tarihsel süreç içerisinde bu etki devam etmiştir. Bu bağlamda araştırmada amaç kültürel özelliklere dayalı bu farklılık ve benzerlikleri Kahramanmaraş ilinde ilçeler bazında incelemektir (Şekil 1). Böylece lokasyon ve coğrafi faktörlere göre yerel kültürel yaşamdaki benzerlik ve farklılıklar belirlenmiş olacaktır.

Şekil 1. Çalışma Alanının Lokasyon Haritası

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırmada Kahramanmaraş İlindeki 10 ilçeye (Merkez, Afşin, Andırın, Çağlayancerit, Ekinözü, Elbistan, Göksun, Pazarcık, Nurhak, Türkoğlu) ait kültürel özelliklere dayalı sosyo-kültürel ve ekonomik değişkenler yardımıyla, birbirine benzer veya farklı olan ilçe gruplarının belirlenmesine çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda kaynak taraması yapılmış, kültürle ilgili çalışmalar incelenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda araştırmacılar tarafından 57 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Anket formu katılımcıların yaş, eğitim durumu ve aylık hane halkı gelirinin yanında ekonomik durum, yaşanan coğrafi mekan, yön kavramının yerleşmedeki etkisi, göç olgusu, sosyal yaşamda dinin etkisi, ahlaki düşünceler, türbe ziyaretleri, düğün, cenaze, bayram ve doğumdaki adetler, çocuk sayısı üzerinde gelenek ve kültürün rolü, örf ve adetler, yemek kültürü, insanların birbirine güveni, komşuluk ilişkileri, el sanatları, kızların eğitimine bakış açısı, yöre insanların tarihe bakışı, halk edebiyatına yaklaşım, rekreasyonel alışkanlıklar, yazlık-bağ evi alışkanlığı, temizlik kavramına yaklaşım ve şive kullanım durumu gibi kültürel özelliklere dayalı sosyo-kültürel ve ekonomik benzerlik veya farklılıkları ortaya koyan soruları içermektedir.

Anket çalışmasının ön uygulaması Kahramanmaraş merkez ilçede yapılmıştır. Yapılan ön uygulama sonucunda anlaşılmayan sorular tekrar düzeltilmiş ve ankete son şekli verilmiştir. İlçe nüfusları baz alındığında %95 güvende örnek büyüklüğünün en az 73 olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu rakamın hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır (Kalıpsız, 1981).

$$n = \frac{Z^2 NPQ}{ND^2 + Z^2 PQ}$$

n: Örnek büyüklüğü

Z: %95 güvende Z değeri (1,96)

N: Anakütle büyüklüğü

P: Ana kütle içerisinde ölçülmek istenilen özelliğin bulunma ihtimali (%95)

D: Hata kabul oranı (%5)

Q: 1-P

Yazıcıoğlu ve Erdoğan'a (2004: 50) göre ise 1 milyon nüfus için örneklem büyüklüğünün en az 384 olması yeterli görülmüştür (Çizelge 1). Bu durumda araştırmada çalışma alanının genişliği ve toplam nüfus büyüklüğü (Çizelge 2) dikkate alınarak örneklem zaman ve maddi imkanlar izin verdiği ölçüde geniş tutulmaya çalışılmıştır.

Çizelge 1. Örneklem Büyüklüğünün Hesaplanması

Evren Büyüklüğü	Örneklem Hatası ve Örneklem Büyüklüğü								
	-,+ 0.03 (d)			-,+ 0.05 (d)			-,+ 0.10 (d)		
	P=0.5 q=0.5	P=0.8 q=0.2	P=0.3 q=0.7	P=0.5 q=0.5	P=0.8 q=0.2	P=0.3 q=0.7	P=0.5 q=0.5	P=0.8 q=0.2	P=0.3 q=0.7
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50

Çizelge 2. Çalışma Alanındaki İlçe Merkezlerinin Nüfusu (2012)

İlçe	Nüfus (Şehir)	İlçe	Nüfus (Şehir)
Afşin	43 217	Kahramanmaraş Merkez	443 575
Andırın	7 989	Nurhak	5 611
Çağlayancerit	12 088	Pazarcık	28 797
Ekinözü	5 238	Türkoğlu	15 262
Elbistan	95 037	Toplam	675 589
Göksun	18 775		

TUİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul-2014>

Not: 2013 yılından itibaren Büyükşehir Belediyesi'nin kurulması nedeniyle kır nüfusu ortadan kalktığından, 2012 yılı şehir nüfusları esas alınmıştır.

Anket uygulamaları araştırmacılar ve saha elemanları tarafından merkez ve diğer 9 ilçe merkezinde 2014 Eylül-Kasım döneminde anketteki sorulara daha bilinçli cevap verileceği öngörüsü ile 18 yaş ve üzerindeki 1530 katılımcıya “uygun/kazara örnekleme” yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Ancak bazı anket formları düzensiz veya eksik doldurulduğu için çıkarılarak 1420 anket formu üzerinden değerlendirilme yapılmıştır (Çizelge 3).

Kahramanmaraş kent merkezinde 470 kişiye, şehir nüfusu 50000’i geçen Elbistan ilçesinde 150, diğer ilçe merkezlerinde ise 100’er kişiye anket uygulaması yapılmıştır.

Çizelge 3. Çalışma Alanında Uygulanan Anket Sayıları

İlçeler	Anket sayısı	İlçeler	Anket sayısı
Kahramanmaraş Merkez	470	Nurhak	100
Andırın	100	Ekinözü	100
Afşin	100	Pazarcık	100
Göksun	100	Elbistan	150
Türkoğlu	100	Toplam	1 420
Çağlayancerit	100		

Demografik soruların dışındaki diğer 54 soru için 5’li likert (1:Kesinlikle katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Orta düzeyde katılıyorum, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle katılıyorum) sistemi kullanılmıştır (Ek 1). Yaş, eğitim durumu gelir düzeyi ve meslekler ise gruplandırılarak analiz edilmiştir (Çizelge 4). Elde edilen sonuçlar Hiyerarşik Kümeleme Analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 4. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş Grupları			Eğitim Durumu		
	n	%		n	%
18-24	102	7,2	İlköğretim	569	40,1
25-45	791	55,7	Ortaöğretim	651	45,8
46-60	441	31,1	Üniversite	155	10,9
61 ve üzeri	86	6,1	Diğer	45	3,2
Toplam	1 420	100,0	Toplam	1 420	100,0
Gelir Düzeyi			Meslek Grupları		
	n	%		n	%
900 ve altı	561	39,5	Öğrenci	48	3,4
901-1500	592	41,7	Öğretmen	258	18,2
1501-3000	204	14,4	Ev hanımı	138	9,7
3001-4500	50	3,5	Esnaf	270	19,0
4501 ve üzeri	13	,9	Çiftçi	161	11,3
Toplam	1420	100,0	Serbest meslek	172	12,1
			İşçi	95	6,7
			Memur	184	13,0
			Emekli	94	6,6
			Toplam	1 420	100,0

Kümeleme analizinde kümeleme işlemi yapılırken her bir birim ayrı bir küme olarak düşünülüp son aşamada ana küme elde edilmektedir. Kümeleme analizi, veri setinin birimlerinin birbirlerine olan uzaklık değerlerini kullanarak, veri setindeki birimlerin hiyerarşik ayrıştırmasını yapar. Söz konusu analiz; birimleri, değişkenler arası benzerlik ya da farklılıklara dayalı olarak hesaplanan bazı ölçülerden yararlanarak homojen grupları tespit etmek için kullanılan istatistiksel bir tekniktir. Bu yöntem objeleri veya olayları küme içerisinde benzerlik, kümeler arasında ise farklılık temelinde gruplandırarak inceler. Diğer bir ifade ile kümeleme analizi değişkenleri birbirleri ile olan benzerlik ya da farklılıklarına göre kendi içinde homojen, kendi aralarında ise heterojen gruplara ayırır (Koç, 2001; Hair vd, 1998: Özdamar, 2004:279).

Hiyerarşik kümeleme tekniğinde birimlerin birbirleriyle birleştirilmesinde kullanılan değişik yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu çalışmadaki kümeleme analizinde *Tek bağlantı (Single linkage)* yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem en kısa mesafe esasına dayanır (Kalaycı, 2010). Tek bağlantı yönteminde en yakın komşular, yani minimum farklılık ya da maksimum benzerliğe sahip olan grup çiftleri bir araya getirilir. Yöntemde her bir birim veya gözlem başlangıçta bir küme olarak varsayılır. Sonraki adımda en yakın iki küme yeni bir kümede toplanarak birleştirilir. Her adımda küme sayısı bir azalır. En son aşamada eklenerek genişleyen kümelenme oluşumu tek bir kümede birleşmeyle sona erer. Çalışmada minimum farklılığa ya da maksimum benzerliğe sahip olan grup çiftlerinin yani kültürel özellikler açısından birbirine benzer ilçelerin bir araya getirilmesine uygun olduğu düşünüldüğü için bu yöntem tercih edilmiştir.

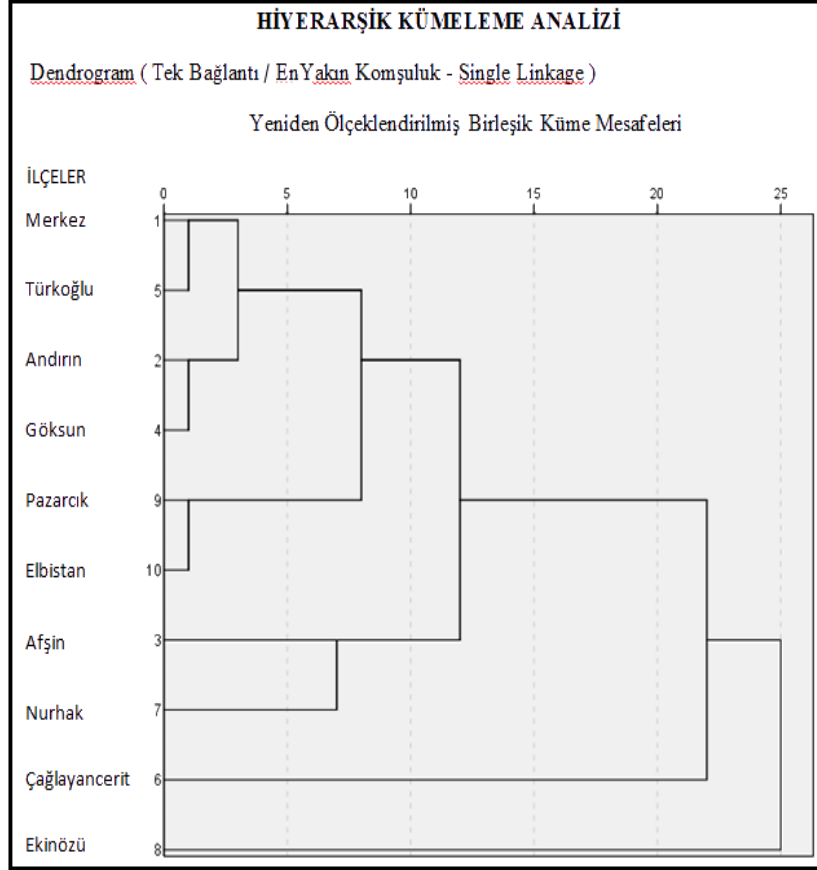
Kümeleme yönteminde analizler sırasında hangi veri tiplerinin kullanılacağı, mesafenin hangi matematiksel metotla hesap edileceği ve hangi kriterler kullanılarak grup sayısının belirleneceğine önceden karar verilmelidir (McGrew ve Monroe, 1993: 65). Analiz sırasında kullanılacak değişkenlerin doğru seçilmesi ve ölçek türlerinin doğru belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle çalışmada kullanılan anket sorularının net ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmada değişkenlerin özelliklerine göre uzaklık ölçüsü olarak da nesnelere arası farklılığı bulmak için Öklid mesafesi (*Euclidean distance*) kullanılmıştır. Değişkenlerin ölçü biçimleri sonucu doğrudan etkilediği için ham verilerin standardize edilmiş bir forma getirilmesi gerekir. Bu nedenle çalışmada değerler “-1” ile “1” arasında standardize edilmiştir. İlçeler arasındaki benzerlik düzeylerini belirlemek amacıyla standardize edilen değerler Aglomeratif hiyerarşik küme yöntemi kullanılarak gruplandırılmıştır. Küme veya grupların kombinasyonu sırasında yukarıda da ifade edildiği üzere *Tek bağlantı yöntemi (Single linkage)* tercih edilmiştir. Ayrıca *Yakınlık matrisi (Proximity matrix)* kullanılarak da ilçeler arasındaki farklılık (*dissimilarity*) veya benzerlikler belirlenmiştir. Aglomeratif çizelgede katsayı kullanılarak birbirlerine en çok benzeyen ilçeler belirlenmeye çalışılmıştır.

Hiyerarşik kümeleme sonuçlarını göstermede “*ağaç veri yapısı*” olarak da bilinen *dendrogram yöntemi* kullanılmıştır. Araştırmada bu yöntemin uygulanması sonucunda bölgeler 0-25 birim arasındaki ölçeklendirilmiş mesafelerde gruplandırılmıştır. Sonuçlar ArcMap 10 CBS Programı kullanılarak haritalara dönüştürülmüştür.

3. Bulgular ve Tartışma

Çalışmada Kahramanmaraş ilinde yerel düzeyde kültürel özelliklere dayalı benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak amacıyla Hiyerarşik kümeleme analizi uygulanmıştır. Hiyerarşik kümeleme sonuçlarını göstermede kullanılan dendrogram incelendiğinde kullanılan kültürel veriler açısından birbirine en çok benzeyen ilçeler 1 birimlik mesafede grup oluştururken, birbirlerine en az benzeyen ilçeler ise son aşama olan 25 birimlik mesafede bir araya gelmiştir (Şekil 2). Bazı ilçeler birbirlerine çok benzer olduklarından 1 birimlik mesafede grup oluştururken, bazı ilçeler kendilerine has özelliklerinden dolayı ilk aşamada tek başlarına bir grup gibi görünmektedir. Bir birimlik mesafede Merkez-Türkoğlu, Andırın-Göksun, Pazarcık-Elbistan ilçeleri birer grup oluştururken; Afşin, Nurhak, Çağlayancerit ve Ekinözü ilçeleri tek başlarına birer grup gibi görünmektedir (Çizelge 5; Şekil 3). Yine 3 birimlik mesafede Merkez, Türkoğlu, Andırın ve Göksun ilçeleri bir grup oluştururken, Pazarcık-Elbistan birbirlerine benzeyen ilçeler olarak diğer bir grubu oluşturmaktadır (Şekil 4). 1 birimlik mesafede olduğu gibi diğer ilçeler tek başlarına birer grup gibi görünmeye devam etmektedir. 8 birimlik mesafede ise Merkez ilçenin grubuna Pazarcık grubu da katılmışken, Afşin ve Nurhak ilçeleri bir grup oluşturmuş, Çağlayancerit ve Ekinözü ilçeleri tek başlarına birer grup olarak devam etmişlerdir (Şekil 5). Merkez ilçe grubuna 12 birimlik mesafede Afşin grubu, 22 birimlik mesafede Çağlayancerit katılırken; 25 birimlik mesafede ise araştırmaya konu olan bütün ilçeler tek bir grup altında toplanmıştır.

Sonuçlardan da anlaşılacağı üzere çalışmada yöneltilen anket sorularına verilen cevaplar değerlendirildiğinde Kahramanmaraş Merkez ve ilçeleri arasında kültürel özellikler açısından benzerliklerin yanında farklılıkların da bulunduğu görülmektedir. Çalışmada katılımcıların yarısından fazlası ekonomik nedenlerden dolayı bulunulan ilçeden dışarıya göç olduğu kanısındadır. Kahramanmaraş'tan il dışına göç olduğu gibi il içinde de özellikle kırsal kesimden il ve ilçe merkezlerine doğru da bir göç hareketi gerçekleşmektedir (Erbaşlı, 2011: 18-19). Bölgede yaşanan işsizlik, gelir düşüklüğü, kültürel hizmetler ve eğitim alanındaki yetersizlikler göç olayında itici güç olarak halkın karşısına çıkmaktadır (Gürbüz vd., 2003: 41).

Şekil 2. Yeniden Ölçeklendirilmiş Birleşik Küme Mesafeleri (Dendrogram)

Çizelge 5. Hiyerarşik Küme Analizine Göre Oluşan Gruplar

Kümeler ve Küme Üyeligi							
	1	2	3	4	5	6	7
1	Merkez	Andırın	Elbistan	Afşin	Nurhak	Çağlayancerit	Ekinözü
2	Türkoğlu	Göksun	Pazarcık				

Merkez ve Türkoğlu ilçelerinden ankete katılanlar göçlerle ilgili sorularda genelde benzer eğilim gösterirken, diğer ilçelerdeki katılımcılar aynı düşüncüyü paylaşmamaktadır. Türkoğlu ilçesi hariç diğer ilçelerden sanayinin geliştiği Merkez İlçeye, diğer iller ve ülkelere göç oldukça fazladır (Gürbüz vd., 2003: 41). Endüstri tesisleri daha çok Kahramanmaraş-Gaziantep ve Kahramanmaraş-Adana karayolları üzerinde yoğunlaşmıştır. Endüstrideki gelişmelere bağlı olarak kırsal alanlardan kent merkezine göç hızlanmıştır. Kahramanmaraş il içinde gerçekleşen göçün önemli bir kısmı il

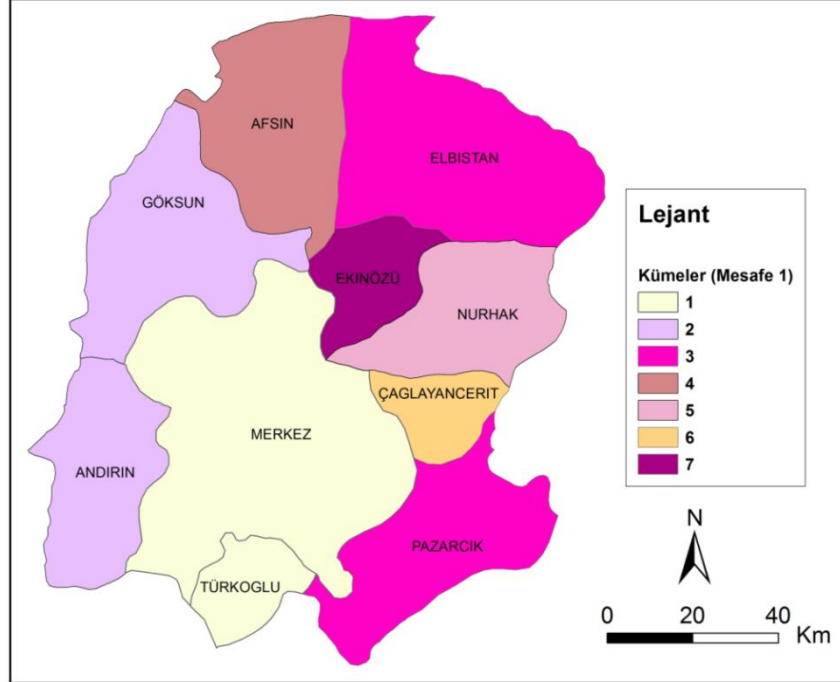
merkezine yapılmaktadır (Erbaşı, 2011: 19) Merkez ve Türkoğlu ilçelerinde sanayi ve tarımsal faaliyetlerin yoğun olması nedeniyle dışarıya göç oranı oldukça düşüktür. Bu iki ilçede özellikle tekstil açısından yoğun sanayi tesislerinin bulunmasının işsizlik sorununu azalttığı ve bu nedenle yöreden diğer şehir ya da ülkelere ekonomik amaçlı göç düzeyini düşürdüğü düşünülebilir.

İlçeler bazında eğitimle ilgili sorulardan “ilçemizde çok fazla üniversite mezunu vardır” ifadesine Afşin ilçesinde %92, Andırın ilçesinde %80 ve Kahramanmaraş merkezde %79 oranında “katılıyorum” cevabı verilmiştir. Bu oran Çağlayancerit ilçesinde %36 ve Ekinözü ilçesinde ise %11 olarak gerçekleşmiştir

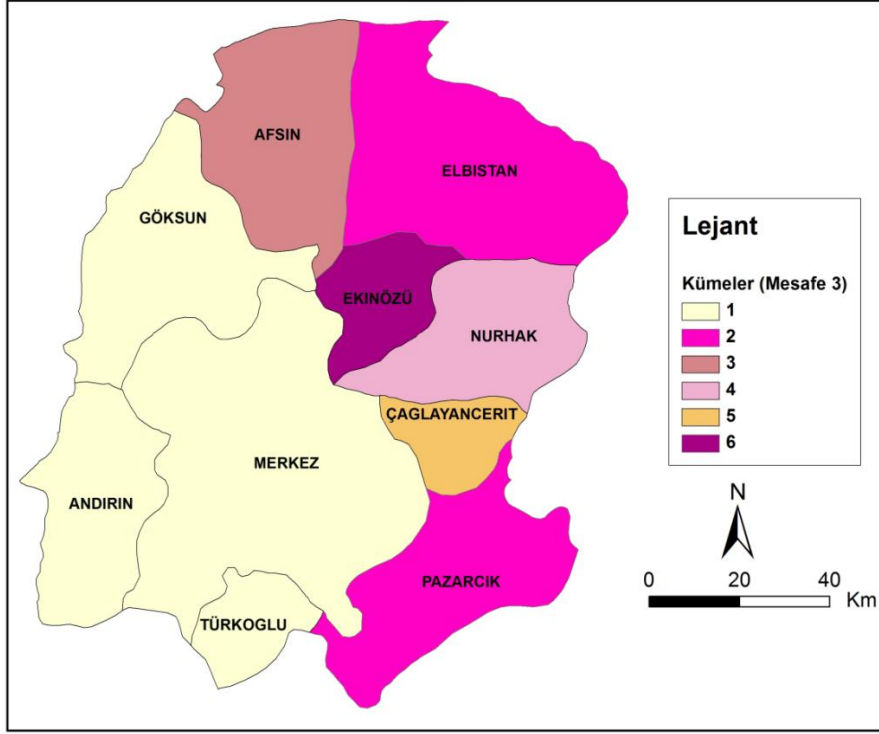
Temizlik anlayışı kişiden kişiye değiştiği gibi toplumdan topluma da değişiklik göstermektedir. Katılımcıların bu kavrama bakış açısı değerlendirildiğinde “haftada en az bir defa ev temizliği yapılır” ve “haftada en az iki defa vücut temizliği yapılır” ifadesine Afşin ilçesindeki katılımcıların tamamı katılırken, bu oran diğer ilçelerde daha düşük seviyede gerçekleşmekte ve en düşük değer %91’le Ekinözü ilçesinde ortaya çıkmaktadır. Bu oranların %90’ın üzerinde olması yöre insanının temizlik konusundaki hassasiyetini ortaya koymasından önemlidir.

Bayram, ramazan ayı ve dini gecelerdeki ikram için hazırlanan ve tüketilen yöresel yiyecek ve içecekler (tarhana, meyan şerbeti, çörek, hoşaf, yufka vd.) ile ilgili sorulara verilen cevaplar incelendiğinde ise Merkez, Türkoğlu, Andırın, Göksun ve Afşin ilçelerinde benzerlik durumu oldukça yüksektir. Söz konusu günlerde bu içecek ve yiyeceklerin hazırlanması Ekinözü, Çağlayancerit ve Nurhak ilçelerinde farklılık göstermektedir.

Bunların dışında kırmızıbiber üretim ve tüketiminde de Merkez ve Türkoğlu ilçeleri birbirlerine benzerlik göstermektedir. Çünkü coğrafi şartlar nedeniyle bu ilçelerde yoğun bir şekilde Maraş biberi üretimi yapılmaktadır. Yörede üretiminin yoğun olarak yapıldığı bu ürünün oluşan kültürel alışkanlıkla yoğun olarak tüketildiği gözlemlenmekte ve bu durum uygulanan anket sonuçlarına da yansımaktadır.

Şekil 3. Kahramanmaraş'ta ilçelerin kültürel özellikler bakımından 7 gruba ayrılması

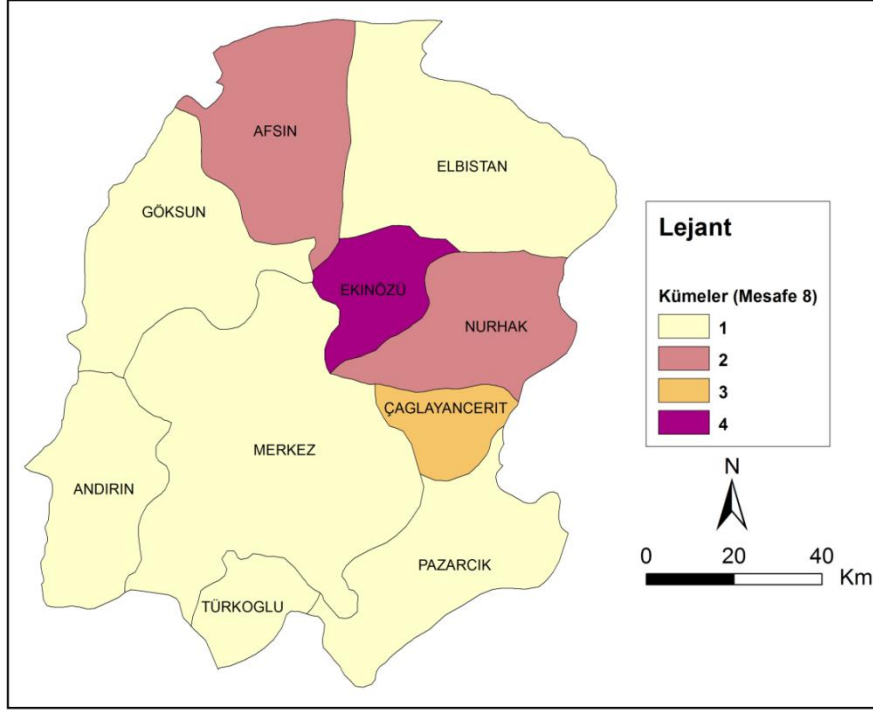
Şekil 4. Kahramanmaraş'ta ilçelerin kültürel özellikler bakımından 6 gruba ayrılması

Merkez ve Türkoğlu ilçelerinde “yöremizde acı kırmızıbiber tüketimi çok fazladır” ifadesine %96 ve %94 oranlarında katılıyorum cevabı verilirken bu oran Çağlayancerit'te %20'ye düşmektedir. Bu ilçelere lokasyon olarak yakın olan Türkiye'nin güney ve özellikle de güneydoğu bölgesinde kırmızıbiber gibi baharatların yoğun kullanımı da bu sonucu desteklemektedir (Güler, 2010: 25).

Türk törelerinde yemeğin yeri büyüktür. Sosyal hayatın hemen hemen her aşamasında sosyal ilişkilerin birçoğunda yemek işin esasını oluşturmuştur. Doğumlar, düğünler, bayramlar, ölüm olaylarında her zaman yemekle bir araya gelinmektedir. Anadolu'da hala bu gelenekler devam etmektedir (Eröz,1996).). Yemeklerin nasıl hazırlandığı, korunduğu, pişirildiği, hangi malzemelerin kullanıldığı ve beslenme alışkanlıkları kültürle ilişkilidir (Özen, 1994:142). Hatta kültürün bütünleyici parçası olarak (Tezcan, 2000:1) kültür kavramı içerisinde değerlendirilir (Beşirli, 2010). Kahramanmaraş'ın zengin tarihi, kültürü ve mimarisinin yanı sıra yemek kültürü de ayrı bir özellik taşımaktadır (Gündüz vd.,2004). Çalışma alanında da bu geleneksel yemek kültürünü yaşatma durumu Merkez ilçe ile Elbistan ilçesinde oldukça yüksektir. Yine yörede oldukça fazla tüketilen besin değeri yüksek tarhana Kahramanmaraş'ın güney ilçelerinde ince sergi şeklinde kurutulup daha çok çerez şeklinde tüketilirken, kuzey ilçelerinde ise yumru şeklinde kurutulmakta ve yemek olarak tüketilmektedir. Geleneksel yemek kültürünün özellikle Pazarcık, Çağlayancerit ve Nurhak ilçelerinde belirginliği daha düşüktür.

Geçmişten günümüze Kahramanmaraş'ta birçok ozan, yazar ve şair yetişmiştir. Kültürün oluşum, gelişim ve gelecek nesillere aktarımında önemli bir yere sahip olan bu değerlere yörede büyük önem verilmektedir. Konu ile ilgili anket sorularına verilen cevaplar da bu kanıyı doğrular niteliktedir. Bu durum Kahramanmaraş ve çevresinin edebiyat açısından (yazarlık ve şairlik) zengin olduğu düşüncesine uygun düşmektedir (Kahramanmaraş Valiliği, 1973:196). Yörenin şair, yazar ve ozan kültürü açısından zengin olduğuna dair ifadeler Merkez'de %91 ve Türkoğlu ilçesinde ise %93 oranında kabul görürken, bu oranlar ilin kuzeyindeki Nurhak ilçesinde %57'e ve Çağlayancerit ilçesinde ise %15'e düşmektedir. İlçeler arasındaki bu farklılıklar ilçelerin coğrafi lokasyonları

değerlendirildiğinde oldukça dikkat çekicidir. Türkoğlu ilçesinin konum olarak merkez ilçeye yakın olması yörede daha yoğun ilişkiler kurulmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla diğer birçok kültür özelliklerinde olduğu gibi bu konuda da benzerlik göstermiş olması doğaldır.

Şekil 5. Kahramanmaraş'ta ilçelerin kültürel özellikler bakımından 4 gruba ayrılması

Rekreasyon faaliyetlerine katılım açısından yine Merkez ve Türkoğlu ilçeleri birbirine benzerlik gösterirken, Çağlayancerit, Nurhak, Ekinözü ve Afşin ilçelerinde bu tür faaliyetlere katılım düşüktür. Merkez ve Türkoğlu ilçelerinde hem kadın hem de erkek gerek sanayi gerekse hizmet sektöründe yoğun bir şekilde çalışmaktadır. Özellikle 1980'li yıllardan sonra Kahramanmaraş ve Türkoğlu ilçeleri sanayi sektöründe hızlı bir gelişme göstermiştir. Bunun sonucunda oluşan nüfus, konut, trafik yoğunluğu ve iş hayatının getirdiği monoton yaşamın insanların fiziksel ve ruhsal yapıları üzerinde neden olduğu yıpratıcı etkileri şehir insanı için rekreasyon faaliyetlerini bir zorunluluk haline getirmiştir (Sandal vd., 2011:143). Dolayısıyla insanlar boş zamanlarında bu baskıdan uzaklaşmak, ruhsal ve fiziksel açıdan dinlenmek ve yenilenmek için çeşitli rekreasyon faaliyetlerine katılmaktadır (Sandal ve Karademir, 2011:209).

Ekonomik açıdan işsizliğe bakış açısı da Merkez ve Türkoğlu ilçelerinde diğer ilçelerden, özellikle de Afşin, Nurhak, Ekinözü ve Çağlayancerit ilçelerinden farklıdır. Bu iki ilçede katılımcılar işsizlik sorununun varlığına düşük oranda evet demekte, diğer ilçelerde ise işsizlik önemli bir sorun olarak ifade edilmektedir. Çünkü Merkez ilçe ve Türkoğlu ilçesinde katılımcıların istihdamlarının sağlanabileceği gıda, çelik eşya, kimya, biber ve özellikle de tekstil üzerine kurulmuş çok sayıda sanayi kuruluşu yer almaktadır.

İnsanların birbirlerine güven durumu incelendiğinde birbirine güvenin en yüksek olduğu ilçe Afşin iken birbirine güven durumu en düşük Çağlayancerit ve Nurhak ilçelerindedir. Çocuk sayısına bakışta kültürün ekonomik koşullardan daha önemli olduğu düşüncesi diğer ilçelerden farklı olarak Afşin'de düşük çıkmıştır. İşsizlikle ilgili diğer sorulara verilen cevaplarda düşünüldüğünde Afşin'de çocuk sayısına bakışta ekonomik kaygıların daha ağırlıklı olduğu söylenebilir.

Düğün yemeği, gelin mevlidi gibi kültürel özelliklerin Merkez ilçe ve Türkoğlu ilçelerinde birbirine benzer olduğu görülmektedir. Aynı şekilde asker uğurlama, hacı gönderme, bebek görme gibi kültürel özelliklerin de Nurhak ilçesinde diğer ilçelere göre düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu durum da coğrafi konum açısından il merkezinden uzak olmanın etkisi olabilir.

İlçeler arasında değişkenler bazında görülen bu benzerlik veya farklılıklar toplamda dendrogramda görülen eşleşmelerin oluşmasını sağlamıştır. Değişkenlerin toplamdaki etkisi ile birbirine benzer olan ilçeler aynı kümede toplanırken, farklılığın olduğu ilçeler ise tek başlarına da olsa ayrı birer grup olarak görülmektedir.

Aglomeratif çizelgede ise kullanılan değişkenlere bağlı katsayıya göre birbirlerine en çok benzeyen ilçeler eşleşmiştir (Çizelge 6). 9. Basamaklı hiyerarşik kümeleme analizi sonuçlarına göre birbirlerine en çok benzeyen (2,14) ilçeler 1. basamakta Merkez ve Türkoğlu olurken, son basamakta (9. basamak) Merkez ilçe ile Ekinözü ilçesi eşleşmiştir. Diğer bir ifade ile en çok benzerlik Merkez ile Türkoğlu ilçeleri arasında iken, birbirine benzerliğin (3,42) en az olduğu ilçeler Merkez ile Ekinözü'dür. Yine 8. basamakta birbirlerine en çok benzeyen (3,22) ilçeler olarak Merkez ve Çağlayancerit görülmektedir. Katsayılarından da görüleceği üzere birbirine en çok benzeyen ilçeler ilk basamaklarda bir araya gelirken, birbirlerine daha az benzeyen ilçeler ise daha sonraki basamaklarda bir araya gelmektedir.

Çizelge 6. Aglomeratif Çizelge

Basamak (Sıra)	Küme 1	Küme 2	Coefficients (Katsayı)
1	Merkez	Türkoğlu	2,140
2	Pazarcık	Elbistan	2,159
3	Andırın	Göksun	2,174
4	Merkez	Andırın	2,281
5	Afşin	Nurhak	2,469
6	Merkez	Pazarcık	2,526
7	Merkez	Afşin	2,741
8	Merkez	Çağlayancerit	3,224
9	Merkez	Ekinözü	3,424

Öklid uzaklığının kullanıldığı benzerlik matrisine göre ise sosyo-kültürel özelliklere göre Merkez ilçe ile farklılığın en az olduğu ilçe Türkoğlu (2,14) dur. Merkez ilçe ile farklılığın en fazla olduğu ilçe Çağlayancerit (5,14) iken, Ekinözü ve Nurhak ile olan farklılıkta oldukça fazladır (Çizelge 7). Bu durumda yörenin fiziki coğrafya şartlarının özellikle ulaşılabilirlik boyutunda hem ekonomik hem de sosyo- kültürel yapıya dolaylı yolla etkisini göstermiş olduğu ifade edilebilir.

Çizelge 7. Yakınlık Matrisi (Proximity Matrix)

İlçe	Öklid Uzaklığı (Mesafe)									
	1: 1,0	2: 2,0	3: 3,0	4: 4,0	5: 5,0	6: 6,0	7: 7,0	8: 8,0	9: 9,0	10: 10,0
1:Merkez	,00	3,79	3,95	3,11	2,14	5,14	4,62	5,05	3,45	3,07
2:Andırın	3,79	,00	2,74	2,17	2,91	3,34	3,20	4,04	3,17	3,05
3:Afşin	3,95	2,74	,00	2,99	3,36	3,54	2,46	3,82	3,31	3,20
4:Göksun	3,11	2,17	2,99	,00	2,28	3,51	3,27	3,89	2,70	2,64
5:Türkoğlu	2,14	2,91	3,36	2,28	,00	4,28	3,76	4,42	2,75	2,52
6:Ç.cerit	5,14	3,34	3,54	3,51	4,28	,00	3,22	3,66	3,55	3,81
7:Nurhak	4,62	3,20	2,46	3,27	3,76	3,22	,00	3,42	3,14	3,43
8:Ekinözü	5,05	4,04	3,82	3,89	4,42	3,66	3,42	,00	3,64	4,25
9:Pazarcık	3,45	3,17	3,31	2,70	2,75	3,55	3,14	3,64	,00	2,15
10:Elbistan	3,07	3,05	3,20	2,64	2,52	3,81	3,43	4,25	2,15	,00

4. Sonuç

Bu çalışmada Kahramanmaraş İli içindeki 10 ilçeye ait sosyo-kültürel ve ekonomik değişkenler yardımıyla, kültürel özellikler açısından birbirine benzer ve farklı ilçe grupları belirlenmiştir. Bunun için hazırlanan anket formunda (Ek 1), kültürel özellikler açısından benzerlik veya farklılığı ortaya koyduğu düşünülen cümlelerdeki ifadeler katılımcıların katılıp katılmadıkları likert ölçeği temelinde sorulmuştur. Bu verilere dayalı olarak gerçekleştirilen hiyerarşik küme analizi sonucu değişkenler bazında birbirine en çok benzeyen ilçeler ilk aşamada (1.basamak) aynı grup içerisinde yer almıştır. Sosyo-kültürel ve ekonomik değişkenler açısından farklılık gösteren diğer ilçeler ise istatistiksel açıdan farklılıkları nispetinde daha sonra bu gruplara dahil olmuştur.

Uygulanan istatistiksel metotlar neticesinde kullanılan sosyo-kültürel ve ekonomik değişkenlere göre Kahramanmaraş'ın Adana ve Osmaniye illerine komşu ilçeleri kültürel açıdan birbirlerine daha çok benzerlik gösterirken, kuzey ve doğudaki ilçelerin farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Bu durum tarihsel olarak da Maraş bölgesinin iki kısma ayrıldığı ve kendine has özellikler gösterdiği düşüncesine paralellik göstermektedir (Konyar, 2010:130; Konyar, 2008: 131).

Analiz sonuçları incelendiğinde Kahramanmaraş Merkez ilçe (Onikişubat-Dulkadiroğlu) ve Türkoğlu ilçeleri; Adıran ve Göksun ilçeleri; Pazarcık ve Elbistan ilçeleri birbirlerine daha çok benzemektedir. İlçeler arasında bu farklılığın oluşmasında beşeri özelliklerin yanında, ilçelerin buldukları lokasyonların da etkili olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle birey veya toplumun düşünce ve davranış özellikleri ile hayat tarzı belirli bir mekan üzerinde oluşup şekillendiği için kültürel oluşum coğrafi mekan ile oldukça ilgilidir.

Kültürel değişim ve etkileşimde toplumlar arası sosyo-ekonomik ve teknolojik ilişkinin yanında şehirler ve kırsal-şehir arasındaki göç hareketlerinin de etkisi bulunmaktadır. Kahramanmaraş ili Merkez, Türkoğlu, Adıran ve Göksun ilçelerinin komşu Adana ve Osmaniye illeriyle sınır olması, beşeri ve ekonomik açıdan bu illerle diğer ilçelere nazaran daha çok ilişkili olmaları nedeniyle söz konusu bu ilçelerin kültürel özellikler açısından birbirlerine benzer olduğu söylenebilir. Ayrıca Pazarcık ilçesinin Gaziantep, Elbistan ilçesinin Malatya ile sosyo-ekonomik ilişkilerinin fazla olması bu ilçelerdeki kültürel yapıyı ve bunlarla ilgili kültürel özellikleri etkilemiş olabilir. Diğer ilçelerle ilgili kültürel özellikteki farklılıklarda ise bu ilçelerin diğerlerine göre daha izole bir konumda bulunmaları, doğal şartlar bakımından daha kıt ekonomik kaynaklara sahip olmaları ve bu farklılıkların insanların eğitim düzeyi, düşünce yapısı, tutum, davranış ve hayat tarzlarına yansımalarının etkisi olduğu düşünülebilir.

5. Referanslar

- Başbüyük, A.; Akpınar, E. (2010) "Erzincan atasözlerinin coğrafi analizi" *Turkish Studies (International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish/Turkic)* Volume 5/2, s.862-877.
- Beşirli, H. (2010) "Yemek, kültür ve kimlik (Food, Culture and Identity)", *Milli Folklor*, Sayı 87, 159-169.
- Carey, S.M.; Cosgrove, J.F. (2006) "Cultural issues surrounding end-of-life care", *Current Anaesthesia & Critical Care*, Sayı 17, s.263-270.
- Erbaşı, K., 2010, *Tekstil Sanayisinin Kahramanmaraş'ın Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısına Etkisi*, KSU Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş.
- Erdentuğ, N. (1981) "Kültür Nedir", *Milli Kültür Dergisi*, 3(6), s. 35.
- Eröz, M. (1996) Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara.
- Glazer, S. (2005) "Social support across cultures", *International Journal of Intercultural Relations*, V. 30 (5), s. 605-622
- Gündüz, F.; Yıldız, A.; Akıncı, E. E. (2004) "Kahramanmaraş Kıyafetlerinin Tanıtılması", *I.Kahramanmaraş Sempozyumu*, 6-8 Mayıs, 843.
- Güngör, E. (1986) *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, Ötügen Yayınevi, İstanbul.
- Gürbüz, M.; Karabulut, M.; Sandal, E.K. (2003) "Türkiye'den Yurtdışına Yasadışına Yasa Dışı Göçler: Pazarcık (Kahramanmaraş) Örneği" *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 8, s.35-52.
- Güvenç, B. (1991) *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Hair, Jr. F.J., Anderson, E. R., Tatham, L. R., (1998) *Multivariate Data Analysis With Readings*, 5.Ed., Prentice-Hall, USA.
- Harris, M. (1971) *Culture, Man, and Nature*. Thomas Y. Crowell, New York.
- Kafesoğlu, İ. (1988) *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları (5. Baskı), İstanbul.
- Kahramanmaraş Valiliği. (1973) *Kahramanmaraş İl Yıllığı*, Adana.
- Kalaycı, Ş. (2005) *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, BRC Matbaacılık, Ankara.
- Kalıpsız, A. 1981. İstatistik Yöntemler. İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No:2837, Yayın No:294, İstanbul
- Kartarı, A. (2001) *Farklılıklarla Yaşamak: Kültürlerarası İletişim*, Ürün Yayınları, Ankara.
- Kayaalp, İ. (2002) *İletişimde İnsan Dili*, Bilge Yayıncılık, İstanbul.
- Koç, S. (2001) 'İllerin sosyo-ekonomik özelliklere göre sınıflandırılması' *Çukurova Üniversitesi 5. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu (Bildiri)*, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Konyar, E. (2008) "MÖ I. Bin Yılda Kahramanmaraş Gurgum Krallığı" *Toplumsal Tarih*, Sayı 180, s. 60-66.
- Konyar, E. (2010) "İlk Tunç Çağı'ndan Orta Demir Çağı'na Kahramanmaraş" *Dağların Gazeli Maraş*, s.125-157.
- McGrew, J.C.; Monroe, C.B. (1993) *Statistical Problem Solving In Geography*, Ww C. Brown Publishers, Oxford-England.
- Meriç, C. (1986) *Kültürden İrfana*. İnsan Yayınları. İstanbul
- Nirun, N.; Özönder, M.C. (1990) "Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Âdetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler", *Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler*, AKM Yay., Ankara.
- Ögel, B. (1991) *Türk Kültür ve Tarihine Giriş* (1), Kültür Bakanlığı-638, Cilt 1, Ankara.
- Özdamar, K. (2004) *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Özen, S. (1994) Sağlık ve sosyo-kültürel yapı değişkenleri, *Ege üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, Sayı 5, s. 133-145.
- Parekh, B. (2002) *Çok kültürlülüğü Yeniden Düşünmek*, Phoenix Yay., Ankara.
- Sandal, E.K. (2007) "Kahramanmaraş'ın üç mahallesinde karşılaştırmalı kültür coğrafyası açısından bir inceleme" *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 16, Sayı 2, s.473-486.
- Sandal, E.K.; Karademir, N. (2011) "Kahramanmaraş'ta Rekreasyon Alanlarının Kullanımının Sosyo-Ekonomik Faktörlerle İlişkisi" *NWSA, 4A0045*, 6 (4), 189-212.
- Sandal, E.K.; Karademir, N.; Toroğlu, E. (2011) "Kahramanmaraş Çevresindeki Rekreasyon Faaliyetlerine Katılanların Yaş ve Gelir Bazında Rekreasyon Faaliyetleriyle İlişkisi" *KSU Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 141-162.
- Sucu, İ. (2011). "Farklı yaşam tarzlarında geleneksel ve modern anlayışının televizyon dizilerine yansması", *Ege üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, Sayı 23-24, s.125-146.
- Sutton, M.Q.; Anderson, E.N. (2010) *Introduction to Cultural ecology*, Altamira Press, New York.
- Tanrıkulu, M. (2014) *Coğrafya ve Kültür (mekan-kültür-tarih-coğrafi işaret)*, Edge Akademi, Ankara.
- Tezcan, M. (2000) *Türk Yemek Antropolojisi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Tomlin, E.W.F.. (1959) "Kültür nedir", *Türk Yurdu Mecmuası*, 7(10), s.31-32.
- Topçu, N. (1961) *Yarıncı Türkiye*, Yağmur Yayınevi. İstanbul.
- TUİK, (2014) <https://biruni.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul-2014>
- Tümertekin, E.; Özgüç, N. (1997) *Beşeri Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekan*, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- Tümertekin, E.; Özgüç, N. (2014) *Beşeri Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekan*, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- Yalçın, A.; Yoğun, Erçen. E. (2004) "Kültür ile şekillenen çatışma tepkileri üzerine bir uygulama", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 13, Sayı 2, ss.201-218.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. 2004. SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Zimolzak, C.E.; Stansfield, C.A. (1983) *The Human Landscape, Geography and Culture*, Ohio.

EK 1**ANKET**

1-Yaşınız:

2-Eğitim durumunuz: a) İlköğretim b) Ortaöğretim c) Üniversite d) Diğer

3-Aylık gelir durumunuz:

4- Sosyal güvenceniz:

5-Mesleğiniz:

6- Memleketiniz:

Kahramanmaraş'ta Kültürel Özellikler	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1-Yöreden sosyo ekonomik nedenlerle (il –ilçe dışına)dışarıya göç olmamaktadır.					
2-Yöremizde tarıma dayalı sanayi geliştiği için (il –ilçe dışına) dışarıya göç olmamaktadır					
3-Yöremizden il dışına (Kahramanmaraş'tan)göç olmaktadır.					
4-Yöremizde el sanatları gelişmiş düzeydedir.(dericilik, oymacılık, bakırcılık, köşkerlik, kuyumculuk)					
5-Kahramanmaraş merkez (Göksun, Afşin, Elbistan ve diğer ilçelerden)geçmişten günümüze sosyo-ekonomik açıdan çevresine göre bir çekim alanı olmuştur					
6-Yöremizde tarihi eserlere(cami türbe çeşme vb. ...) büyük önem verilmektedir					
7-Yöremizde ahlaki değerler tüm değerlerin üstünde tutulur					
8-Yöremizde çok fazla üniversite mezunu vardır					
9-Yöremizde kız çocukları lise ve üniversiteye gönderilir					
10-Yöremizde çocuklarımızın eğitimi için dershaneye gönderme yaygındır					
11-Yöremizde türbe ve ziyaretlere sıklıkla gidilmektedir					
12-Bulduğumuz şehir batı yönünde gelişmektedir					
13-Yöremizde düğün ve bayram öncesi hamama gidilir					
14-Yöremizde her hafta mutlaka hamama gidilir.					
15-Yöremizde düğünler bir günden fazla sürmektedir					
16-Yöremizde genellikle haftada en az bir defa ev temizliği yapılır.					
17-Yöremizde genellikle haftada en az iki defa vücut temizliği yapılır.					
18-Yöremizde bayramın ilk günü komşular ziyaret edilir					
19-Yöremizde bayramın ilk günü anne baba ve akraba ziyaretleri yapılır					
20-Yöremizde kandil geceleri akraba ve arkadaşlar mutlaka telefonla aranır					
21-Yöremizde özellikle ramazan ayında meyhan şerbeti tüketilir					
22-Yöremizde ramazan ayında genellikle oruç tutulur.					
23-Yöremizde bayramlarda çörek, hoşaf ve yufka ekmeği yapılır.					
24-Yöremizde çalışanların büyük bir kısmı tarım sektöründe istihdam edilmektedir.					
25-Yöremizde çalışanların çoğu sanayi sektöründe istihdam edilmektedir.					
26-Yöremizde çalışanların çoğu hizmet sektöründe istihdam edilmektedir					

27-Yöremizde acı kırmızıbiber tüketimi çok fazladır.					
28-Yöremizde kırmızıbiber yetiştiriciliği oldukça fazladır					
29-Yöremizde insanların çoğu ısınma aracı olarak soba kullanmaktadır					
30-Yöremizde geçmişten günümüze çok fazla şair ve ozan vardır					
31-Yöremizde şair, ozan ve yazar kültürü yaygındır					
32-Yöremizde konutların çoğunda devamlı sıcak su bulunur.					
33-Evimizin içinde elektrik tüketim miktarı 30 bin liradan fazladır (ay)					
34-Çevremizde haftada bir ailece dışarıda yemeğe gitme alışkanlığı yaygındır.					
35-Çevremizde aile içinde yöresel şiveyle konuşulur.					
36-Yöremizde kış için zahire (tarhana salça kuruluk peynir bulgur) hazırlığı yapılır.					
37-Yöremizde çoğu aile yaz mevsimini bağ evlerinde geçirir.					
38-Yöremizde şehir içindeki yeşil alanlara piknik amaçlı gidilir (K.Maraş için Kılavuzlu, Çamlık Pınarbaşı Atatürk parkı vb).					
39-Yöremizde şehir dışındaki yeşil alanlara piknik amaçla gidilir(K.Maraş için Kapıçam, Yeşilgöz, Menzelet Döngel, Başkonuş, Yavşan yaylası vb).					
40-Yöremizde kız alıp verme (dünürçülük) olayları gelenek ve göreneklere uygun yapılır					
41-Yöremizde kız çeyizi yapılması büyük önem taşır					
42-Yöremizde işsizlik sorunu yoktur					
43-Yöremizde tekstil sektörü çok gelişmiştir					
44-Yöremizde şan şeref ve onur kavramlarına önem verilir					
45-Yöremizde dil altı otu(Maraş otu) sıklıkla kullanılır					
46-Yöremizde geleneksel yemeklere büyük önem verilir (lahmacun, içli köfte, ekşili ve tarhana çorbası vb)					
47-Yöremizde doğal ve tarihi güzellikler turizm amaçlı değerlendirilmektedir					
48-Yöremizde bazı kesimlerin kendilerini diğer insanlardan üstün görme veya gösterme tavırları yaygındır.					
49-Yöremizde insanlar genellikle verdikleri sözleri yerine getirirler					
50-Yöremizde asker gönderme hacı gönderme ev ve bebek görme gibi gelenekler devam ettirilmektedir					
51-Yöremizde düğün yemeği cenaze yemeği veleme yemeği gibi gelenekler sürdürülmektedir.					
52-Yörede gelin mevlidi, doğumda beşik yapma gibi gelenekler sürdürülmektedir.					
53-Yöremizde ılıca ve içmelere genellikle her yıl gidilir					
54-Yöremizde genellikle çocuk sayısının belirlenmesinde kültürel alışkanlıklar ekonomik koşullardan daha önemlidir.					

Lütfen yörenizde yapıla gelen farklı kültürel faaliyetler varsa belirtiniz.

Not: Anket soruları katılımcıların bulunduğu ilçelere göre cevaplanacaktır.

